

«Почеламутышто шоя эн шучко...»

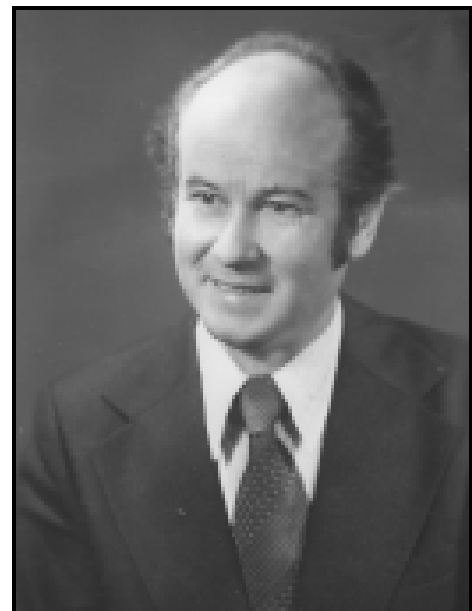
Поэт Александр Селинын шочмыжлан — 75 ий

Туте пүрен улмаш. Саша йолташна ош туняшке 1937 ийыште толын. Да эшеже тутай кечын (23 апрель), кунам Иван Кырлам арестоватленыт. Тудо пагытын сынке кашыккан тичмашын почылтмекс, поэт шочмо кечык нерген ик гана веле огыл шонкален да шонтемме велеш серен: «Кумло шымше — шкемын шочмо ий... Шоналтем да — шүм-чонемлан неле. Лийын жап шинчавудан, вүран».

Мураланын тошкалме жапшат тура савыртышан улмаш — Сталин колен. 1953 ий 25 ноябрьыште «Марий коммуна» газет Памар школын луймыно классыштыже тунемше Саша Селедкинын Волжск олам моктышо почеламутышым савыктен. «Ончыко» журналын шочмо 1954 ийыште Пöртанур ял клуб вуйлатыше комсомолецын стихше у савыктышыш логалын. Вескана ты редакцийыш тун редакторын алмаштышыжлан толнаш нерген рвезыен тунам, конешне, шоналтенат кертын огыл. Сынымут журнал поэтын пытартыш паша верже лийын. А тидын мартеже...

1956 ий июлышто «армийышке кайышым мый лектын кум ийлан, эше кум тызылан». Службым Урал велне, Пермь ден Нижний Тагил лишне, эрта. Радиотелеграфист Селедкин литпашамат ок мондо. Почеламутым гына огыл, ойтыманышмат возкала.

Мöнтö пöртылешат, кок ий утла «Волжская правда» газетыште кусарышылан ышта. 1962-1967 ийлаште Марий пединститутышто тунемеш, ик жап тусо литератур ушемым вуйлата. Вуз деч варасе корныжым ныл ужашлан шелаш лишн: «Марий коммуна» газет, книга издательстве, Писатель ушем да «Ончыко» журнал. «Млняр шарнем, улам эреак «зам», Олмештыше, манаш марла гын», — возен икана шке нергенже. Чынак, газетыште ответственный секретарын, ушемыште председателын да журналыште тун редакторын алмаштышыже лийын. Паша, конешне, должностын лумшытыжко огыл, а уша-

А.Селимов. 1956, январь.

А.Селимов. 1956, октябрь.

**Шола гыч пурымышке журналист-влак К.Галимов, Н.Козлов да А.Селимов.
1970-ше ийла.**

В.Колумб (шолаште) ден А.Селих. 1964, ноябрь.

Писатель В.Исеньков (шолаште) ден А.Селих. 1978.

Шола гыч пурланышкы: учёный Н.Исамбаев, писатели А.Юзбайн, А.Селин да учёный Н.Г.Иванов. 1980-ше ийла мучаш.

Шола гыч пурланышкы: туван писатели М.Юхма, А.Селин, туван поэтесса Р.Сарби да писатель З.Каткова. Пошкар-Ола, 1987, июни.

ным кузе шуктен толмаште. А. Селиннн поэт да редактор усталыкшым чаплтумжō палдара: Марий Эл культурын заслуженный пашаенже.

«Млй писын возен ом мошто», — манеш ыле тудо. Садланак дыр муро кышышке кутужак огыл. Марла ныл да рушла ик кнйтам луктын. Ёмыр шүртыжō 2000 ий 16 декабрыште эмтымверыште ялт вучидымлы кўрыттын. Шкетын илыме пачерыштышке тудо кастене мо да кузе лийме рашемдалтдеак кодын.

Пытартыш ийлаштыже журналеш да газетлаш савыктым шуко почеламутшо пыч сай кнйга шочын кертеш ыле. Но ты сомыл шукталтын огыл. Мут толмашеш, кызыт Йошкар-Олаште ватышке Дарья Романовна, Игорь ден Олег эргыже-влак, кум уныкаже плат, иктыже шкежат ава лийын.

Лўмгече амал дене поэтын автобиографий шўлышан икмўныяр стихий темлена, нуно Александр Селиннн чон кумылжым, тўня-ончалтышыжым, мастарлыкшым пален налаш полшат. Тудо мурпашаште тўн верыш илыш чыным, чон яндарлыкым шўнден да манын: «Почеламутышто шоя эн шучко».

Гельсий ЗАЙНИЕВ.

Поэзий

Александр СЕЛИН

ШОЧМО ИЙ

Кумло шымше ийыште кочам
Колын йўдым: пеш кырат капкам.
Коваят шинчеш кысел. Ончат —
Капка ончылыно шога ачам:
— Йўслана... Пўклан кыдал... Тарване
Вашкерак, авай! Полшаш кўлеш...
Тиде йўдым шочынам млй, маныт.
Ўшанаш гына мылам коден.
Кумло шымше ийыште пыч йўдым
Шыт-шыт-шыт гына шоктен, ойлат, —
Почыныт омсам (ом возо: «Лўдын»,
Вет титакше лийын огыл ялт).
Нантаеныт суртозам допросыш:
Каласет шоям гын, сай лият,
Ушеншаре шкендын лийыш тосым...
Ойло кеч уке — «тушман» улат.

Кумло шымше ийыште пич йӱдым
 Авагудышто аза улмаш.
 «Калык тушман икшыве» шем лӱмдыш
 Ямде лийын пижыкташ тудлан.
 Сталин кеч ойлен: ача верч эрге
 Мутым ок кучо.
 Но шочшылан
 Ты тӱняште мо эн лийыл, шерге?
 Шке пеленже йӱк
 Ачан, аван.
 Кумшо шымше — шкемын шочмо ий.
 Шочын икшыве молат — тӱжемле.
 Мокталташ гына ыле — ок лий.
 Шоналтем да — шӱм-чонемлан неле.
 Лийын жап шинчавӱдан, вӱран.
 Ынже пӱртыл тудо. Тек омса
 Почылтеш, да суртышко пура
 Чон увер айдемын поро, сай.
 1989

ШОЧМО ВЕР-ШӐР

Пӱртанур, Березники — кок лӱмым
 Оршенла ялемже нумалеш.
 Сылне улмышк дене тудо шӱмым
 Эреак моктен мураш ӱжеш:
 Иктыже — марла, рушла вес лӱмжӱ.
 Арамлан мо тидыже вара?
 Рушлыкын, маринын тыште шӱмжӱ
 Келшыман тул ден ласкан ыра.
 1963

АВА

Авам мыланем кужунам изи годым
 Йомактым колтен «Тиде — мо?» манмышлан.
 Ойлен: «Йӱрлымат кондат Юмо деч йодын...
 А Мланде салма гай йыртеншке тӱран».
 Эре йодынам ончыкташ буква-влактым.
 О — онтым, Т — чӱгытым вел ончыктен.
 А молыктым мый изам деч пален налтым.
 Вара авам школыш нантайыш вӱден.

Уке ыле радио. Лудынам йүкын
Шкетаным, Лекайным ялт каяне кастен.
Авай, тидым колпыт, коклан шинчам үштын.
Коклан шинчаавүд лекмеш воштыл колтен.
Пален улыжат кок буквама веле тудо,
Да шкет колтен огыл мылам писмамамат.
Шинчем, ава-влак моштат илыным лудын,
Мемнан шүмеш порым, эн порым возат.
1980

* * *

Жап тутас: пырче возын веле,
А паренте пүкш гас гына.
Улына ме Юл энер вүд велне,
Олыкышто шудым солена.
Жап тутас: ачана пеш пелне
Пыштыш вуйжым. Командир возен.
Олыкыш конден авам пеленже
Мыйымат — от кий шужен.
Йочамат конден авам пеленже
(Нылле визымше ий. Чарныш сар).
Шудышто — эсогыл шонтыенже.
Улыт мыйын гайже нымляр.
Клатыш пырче возын огыл але,
А паренте пүкш гас гына.
Ик снтай, кучен пезменым, пайтыш
Пыштыме шем киндым мыланна.
Мый — изи — шагал. А кутыенгы
Вий куту.
Пайжак куту тудлан.
Кодшо ыле пайже авасмын
Шкаланжак.
Ила ыле ала.
1986

ПЕРВЫЙ ГАНА ВОЙЗАЛТМЕ ГОДЫМ

Кудывечыште ме кумытын шына.
Мыланем ок лий коштан уремлыш:
Шужарем ден коктын шүкым кўрына,
Почешна ава ура парентым.

Кудывечлыш каналташ лач пуренна.
 Но фотограф шондымынам лутыш:
 Аппаратышым кум тояшке шынденат,
 Мо-кузежым умылтарен пуыш.
 Возакеш олташ пуым руymes-мочет —
 Чийышым ош тувырым, кеч тудо тошто.
 Натлым үштервоштырым авам почеш —
 Тек огеш кой куштыра фотошто.
 Шүргывышлыным игүалтышна чылан,
 Тек йолга яндар шинчаончалтыш.
 Лийгы шовыгы, ончыласаклыш у — аван.
 А шүжар такшат мотор курчак гай.
 Аванам фотограф шындыш пүкенеш.
 Шүжарем ден шогална кок велым.
 Күшгы кечын волтыдо үмбаке велеш.
 Ямде улына — тек войзо веле.
 Но ок сите ала-можо мастарлан:
 Вуйым кидше дене савыркалыш,
 Скульптор семын кашым, вачынам төрла.
 Лийке, мане, весела ончалтыш.
 Ме, йочаке, шыртыж-воштыл керттына,
 Пуо веле мыланна амалым.
 Ок пелеште ик шомакым авана,
 Күзматтын, иктураш ончалтын.
 Шүжарем ден пызенна ава воктеке.
 Но тудлан ок сите
 Ик айдеме...
 Ачана ты фотозыш
 Садак лектеш —
 Аванан шинчааш
 Да млйын чуртеш.
 1987

СЕНЫМАШ КЕЧЫН

Нылле визымше ийын инденымше майым
 Кузеракын ваптийын гын шочмо ятна?
 Коштынам первый классыш, ом шарне чылт сайын.
 Каласкалыш авай. Тачат йүкшө солна.
 Тунам ялыште радио монь лийын огыл,
 Алмаштен телефоным тул гай ожына,

Садланак дыр куан увер жапыште толш.
 Гүжлен митинг правлений воктен эрденак.
 Ты увер шинчавүдымат шуклыным луктын.
 Мо кертеш алмаштен эргым але ачам?
 Лач коदेश каласаш нунылан тыглай мутым:
 — Тек лүмда эре у туклым шүмпли вонча.
 Лийын огыл тунам эше радио суртышто
 Сентымаш кузе толмо нерген кутыраш.
 Мыланна ныл ий сарыште чытымлым, ужмыптым
 Фронтовик-влак шкеак каласкалышт пеш раш.
 1990

КОЧАМ

Ыш пörтыл сар гыч шочмо ялышкем
 Шымту пörьен — палат пошкудо-влак.
 Шарнем тунамсе неле кечым, шкем.
 Марла газетым лудым кочамлан.
 Изн улам. Буквам ушем пылше.
 Шукерте огыл веле сар чарнен.
 А лампыштына керосин шикшеш.
 Окем ООН-ын заседанийже нерген.
 Мый лудын нойыным. Ойла кочам:
 — Йора, умбакыже шуст эрла.
 А шкеже юмытуклышко онча,
 Тарватыл түрвым, онжым ыресла.
 Эше тунам изн ылым, йоча.
 Кум классым шуктенам дыр пытарен.
 Мый палыным вара гына: кочам
 Түняште тыныс верчын юмылтен.
 1983

Ончыко. - 2002. - № 4.